

Nasilje na podlagi spola in vloga moških

Abstract

Gender Based Violence and the Role of Men

In this paper, the concept of Gender Based Violence (GBV) is exemplified by different constellations of violence involving men acting either as perpetrators or as victims. GBV is usually defined in a broad way and can cover the main field of violence between the genders (men as perpetrators, women as victims) as well as other constellations of perpetrators and victims, e.g. violence between men. The scope of the concept of GBV is, however, seldom used in its entirety. Based on a broad definition of GBV, three topics are discussed with the intention of emphasizing the relevance of an extended and gendered perspective on men and violence: First, we will be looking at the topic of violence in public spaces being committed by men against other men as a form of Gender Based Violence, with the potential of motivating men for change and for taking a stand against a distorted male socialization. The second topic is violence in heterosexual partnerships, which has become a subject of public debate, where the insistence on the gender symmetry of domestic violence has served as an anti-feminist argument in the ideological discourse, bringing new challenges to public communication. The third area of focus is the sexual abuse of boys, which has often been overlooked because of the relation between male socialization and a taboo form of violence that makes disclosure processes difficult. Thinking about such constellations of violence can improve not only our theory and concepts, but the victim support structures and intervention programs for perpetrators of violence as well.

Keywords: gender based violence, boys, men, victims, perpetrators

Christian Scambor, Association for Men's and Gender Issues, Department for the Work with Perpetrators, Graz, Austria. (christian.scambor@gmx.at)

Elli Scambor, Association for Men's and Gender Issues, Institute for Masculinity Research and Gender Studies, Graz, Austria. (scambore@genderforschung.at)

Povzetek

Koncept spolno pogojenega nasilja je v članku predstavljen skozi različne konstelacije nasilja, v katerega so moški vpleteni kot storilci ali žrtve. Definicija spolno pogojenega nasilja je po navadi široka in lahko zajema tako glavno področje nasilja med družbenima spoloma (moški kot storilci, ženske kot žrtve), kakor tudi druge konstelacije storilcev in žrtev, na primer nasilje med moškimi. Vendar se koncept spolno pogojenega nasilja pogosto ne uporablja v polnem obsegu. Članek izhaja iz široke definicije spolno pogojenega nasilja in obravnava tri vprašanja, ki poudarjajo pomen razširjenega in družbenospolnega pogleda na moške in nasilje: prvič, fizično nasilje moških nad drugimi moškimi v javnem prostoru lahko razumemo kot obliko spolno pogojenega nasilja, ki ima potencial za motivacijo moških za spremembe in za zavzemanje za drugačno socializacijo moških. Drugič, nasilje v heteroseksualnih partnerstvih je postalo področje javne razprave, v kateri je trditev o družbenospolni simetriji nasilja v družinah postala antifeministični argument v ideološkem diskurzu, s čimer se v javnem govoru odpirajo novi izzivi. Tretjič, spolna zloraba fantov je pogosto spregledana zaradi povezanosti moške socializacije s tabuizirano obliko nasilja in otežuje razkrivanje spolne zlorabe. Premislek o takih konstelacijah nasilja lahko izpopolni tako teorijo in koncepte kakor tudi podporne strukture za vse žrtve ter intervencijske programe za vse storilce nasilnih dejanj.

Ključne besede: spolno pogojeno nasilje, fantje, moški, žrtve, storilci

Christian Scambor, Združenje za moška in družbenospolna vprašanja, Oddelek za delo s storilci, Gradec, Avstrija. (christian.scambor@gmx.at)

Elli Scambor, Združenje za moška in družbenospolna vprašanja, Inštitut za raziskovanje moškosti in študije spolov, Gradec, Avstrija. (scambore@genderforschung.at)

Uvod: Uporaba pojma nasilje na podlagi spola

Medosebno nasilje in njegovo razmerje do družbenega spola odpira kompleksna teoretska vprašanja, razprave o njem pa pogosto obstanejo in se zapletejo zaradi konceptualnih problemov in definicij. Ko se razprave dotaknejo vprašanja *moških in nasilja na podlagi spola*, je nastanek zmede še verjetnejši, zato so definicije pojmov dobro izhodišče za začetek tega članka.

Uporabno kategorizacijo nasilja ponuja Svetovna zdravstvena organizacija (WHO), ki razlikuje med *kolektivnim* nasiljem, *proti sebi usmerjenim* nasiljem in *medosebnim* nasiljem (Krug in dr., 2002). Pri obravnavi medosebnega nasilja moramo ločevati *nasilje nad partnerji in člani družine* od *nasilja v javnosti nad znanci in neznanca*. Ta klasifikacija je uporabna v razpravi o družbenem spolu in medosebnem nasilju, saj moške in ženske nasilje v javnosti drugače prizadene kot nasilje v domačem ali družinskem okolju. Toda v obeh okoljih največ nasilnih dejanj storijo moški.

V tradicionalnem feminističnem razumevanju nasilja se poudarja dejstvo, da številne ženske trpijo zaradi nasilja moških zlasti (toda ne samo) v domačem okolju. Pojem *nasilje nad ženskami* se nanaša na tisto vrsto nasilja, v katerem je moški storilec, ženska pa žrtev, poleg tega je povezan z vprašanjem moči in nadzorom moškega nad vsakokratno žensko, ki je tarča nasilja. V tem pomenu se pogosto uporablja tudi pojem *intimnopartnersko nasilje*. Zapomniti si moramo to specifično konotacijo, kajti s povsem terminološkega vidika lahko nasilje nad ženskami vključuje tudi žensko storilko (ne glede na to, da so moški storilci velike večine nasilja nad ženskami), pri intimnopartnerskem nasilju pa sta tako storilec kot žrtev lahko kateregakoli spola, samo da sta v intimnem razmerju. Različno razumevanje pojmov kot sta nasilje nad ženskami ali intimnopartnersko nasilje lahko povzroči zmedo.

Sam pojem nasilje na podlagi spola je imel vedno precej širok pomen. Po definiciji Carol Hagemann-White (2008) je nasilje na podlagi spola » ... vsaka kršitev fizične ali mentalne integritete osebe, ki je povezana s spolom žrtve in storilca in ga z izrabo razmerja moči stori strukturno močnejša oseba« (Hagemann-White, 2008: 8). Ta definicija dovolj široko zajame različne vrste nasilnih dejanj, storjenih med družbenimi spoli in v okviru njih. Brez dvoma je ena najpogostejših oblik spolno pogojenega nasilja nasilje moških nad njihovimi partnerkami (intimnopartnersko nasilje). Glede intimnopartnerskega nasilja je definicija nasilja na podlagi spola razmeroma jasna, ker je ta vrsta nasilja tesno povezana s specifičnim odnosom moči, v katerem moški vzdržujejo, ponovno vzpostavljajo ali kažejo svojo moč in nadvlado nad ženskami. Toda koncept nasilja na podlagi spola lahko zajema tudi druge, z družbenim spolom povezane konstelacije žrtev in storilcev in prav o teh konstelacijah bi morali premišljevat in razpravljati bolj, kot to počnemo danes. Razlogov za to je več: a) sklepanje zavezništev vseh družbenih spolov proti nasilju; b) nevtraliziranje antifeminističnih trditev, da so raziskave, praksa in politike osre-

dinjene samo na nasilje nad ženskami in da zanikajo intimnopartnersko nasilje nad moškimi; c) identifikacija in opozarjanje na potrebo po vzpostavitvi celovitejših podpornih struktur za vse žrtve nasilja. Vse te vidike podrobneje opišejo trije primeri: a) moški so žrtve moškega nasilja v javnosti in moške socializacije; b) nasilje v heteroseksualnih odnosih; c) seksualno nasilje nad fanti.

Moški kot žrtve moškega nasilja na podlagi spola

V definicijo nasilja na podlagi spola je Carol Hagemann-White vključila tudi nasilje med moškimi. Številna nasilna dejanja moških nad moškimi reproducirajo moško hegemonijo, neenaka razmerja moči med strukturno privilegiranimi in nepriviligiranimi moškimi ter neenakost v kategoriji moškega družbenega spola. V eni najvplivnejših knjig študij moškosti v zadnjem desetletju je Raewyn Connell (2005) vpeljala koncept *hegemone moškosti* kot vzorca moškega družbenega vedenja, ki velja za idealno normo tega, kar pomeni biti moški v določeni družbi v določenem času. Ti ideali so pogosto prikazani v oglasih (na primer moški kot mladi, športni, premožni, beli, heteroseksualni menedžerji) ali v športu (kjer prevladujejo agresivni, močni moški, ki si utirajo svojo pot in premagajo nasprotnike). Ena glavnih značilnosti hegemone moškosti je podreitev žensk – in podreitev vseh oblik moškosti, ki se ne skladajo z idealno podobo moškosti. Za moške, ki si prizadevajo doseči ideal hegemone moškosti, je uporaba nasilja eden od načinov za podreitev žensk in drugih moških. Z vidika, ki je kritičen do današnjih odnosov med družbenimi spoli in do hegemone moškosti, ni samo nasilje nad ženskami, temveč tudi nasilje moških nad drugimi moškimi sredstvo za uveljavljanje ospoljene hierarhične ureditve med družbenimi spoli in v moški družbenospolni skupini, na vrhu katere je postavljena hegemonna moškost. Zločini iz sovraštva, nasilna dejanja zaradi homofobije ali rasizma so oblike nasilja, ki ustrezajo zgornji definiciji nasilja na podlagi spola: dominantne moškosti demonstrirajo moč in si podrejajo druge oblike moškosti – z nasiljem moškega nad moškim na podlagi družbenega spola. Moške žrtve medosebnega nasilja (katerega storilci so drugi moški) pogosto izhajajo iz marginalnih, nehegemonih, nedominantnih družbenih skupin, kot so neheteroseksualni moški, moški z migrantskim ozadjem, pripadniki določenih verskih in etničnih skupin, fantje v šolah ali drugih izobraževalnih ustanovah kakor tudi v družinah, starejši moški, hendikepirani in brezdomni moški (Scambor in dr., 2013). Vendar perspektiva, iz katere bi gledali na moško (ali fantovsko) nasilje nad drugimi moškimi kot na obliko nasilja na podlagi spola, ki ohranja uveljavljeno družbenospolno ureditev in odnose moči, še ni zelo razširjena.

Nekateri družbenospolne ureditve in patriarhalni modeli zelo poudarjajo razvrščanje med moškimi, s čimer bi lahko pojasnili visoko stopnjo nasilja med moškimi v nekaterih kontekstih, še zlasti nasilje v javnosti. Vendar današnje raziskave tega ne proučujejo temeljito. (Holter, 2013: 55)

Povzročitelji večine fizičnega nasilja v javnih prostorih so moški in večina njihovih žrtev je moških. Po podatkih iz vseh držav EU je večina žrtev hudih napadov in umorov v javnosti moških (medtem ko ženske tvorijo večino žrtev spolnih napadov; Scambor in dr., 2013). Številni moški podcenjujejo razmeroma visoko tveganje, da bi postali žrtve nasilja drugih moških v javnosti, in se glede nasilja ne vznemirjajo (Heiskanen in Ruuskanen, 2011). Toda če bi v javnih razpravah več govorili in problematizirali zelo razširjeno nasilje moških nad moškimi kot sredstva za vzpostavitev hierarhične družbenospolne ureditve, bi se lahko moški bolj zavedali »resnih tekmovalnih iger« (Bourdieu, 2001), v katere so vpleteni, in postali bolj motivirani za spremembo.

Odraščanje – povezanost moškosti in nasilja

V današnji družbenospolni ureditvi ima nasilno vedenje dve glavni funkciji: nasilje nad ženskami je osrednja strategija utrjevanja in ohranjanja premoči moških ter podrejanja žensk; nasilje nad drugimi moškimi pa je osrednji mehanizem uveljavljanja hierarhije med moškimi (na primer, podreitev homoseksualnih moških; Connell, 2005). Potemtakem lahko nagnjenost k nasilnemu vedenju štejemo za bistveni element dominantnih moškosti za podrejanje drugih. V nadaljevanju želiva osvetliti vzorce moške socializacije in pojasniti, kako se nagnjenje k nasilju pojavi na prehodu iz otroštva v odraslost.

Prvič, obstaja neposredni medgeneracijski prenos nasilja. Nasilje v družinah zlasti pri fantih poveča verjetnost, da bodo reagirali v vzorcih zasvojenosti ali nasilja. Fizična zloraba v družinah je občutno hujša pri fantih kot pri dekletih. Pozneje v življenju obstaja pri fantih, ki so doživeli fizično nasilje ali pa mu bili priča, večja verjetnost nasilnega vedenja, medtem ko dekleta pogosteje reagirajo s simptomi depresije (Kassiss in dr., 2010).

Z družbeno-konstruktivističnega vidika imajo socialni odnosi med moškimi pomembno vlogo pri formiranju družbenospolne identitete fantov, s čimer lahko pojasnimo na splošno večjo nagnjenost fantov (in pozneje moških) k nasilnemu vedenju v primerjavi z dekleti in ženskami. »Fantje v svojem življenju slišijo mnenja moških – očetov, trenerjev, bratov, starih očetov, stricev, duhovnikov –, ki jim sporočajo svoje ideje o moškosti.« (Kimmel, 2009: 47) Te ideje se prenašajo iz generacije v generacijo, rezultat tega pa je določen način dojemanja samega sebe – *fantovski kodeks* (Kimmel, 2009), ki ga sestavlja »... zbirka drž, vrednot in lastnosti, ki skupaj tvorijo tisto, kar pomeni biti moški« (ibid.: 45). Podrobneje lahko fantovski kodeks opišemo takole:

... nikoli ne pokaži čustev ali ne priznaj šibkosti. Svetu moraš kazati obraz, ki vztraja, da je vse v najlepšem redu, da je vse pod nadzorom, da ni nikakršnega razloga za skrb ... Ključna je zmaga, zlasti zmaga nad moškim, ki ima manj krasne in manjše igrače. Prijaznost ni izbira, tudi sočutje ne. Taka čustva so tabu. (ibid.: 45)

Izhajajoč iz raziskav o fantih in nasilju se zdi, da vrstniška skupina oblikuje orientacijske vzorce moškosti (Pollack, 1998; Kimmel, 2009). »Drugi fantje nenehno opazujejo, kako dobro se odrežemo. Naši vrstniki so nekakšna 'družbenospolna policija', ki nenehno čaka, da se zmotimo, zato, da nam lahko podajo prepustnico za prečkanje dobro začrtanih mej možatosti.« (Kimmel, 2009: 47) Pollack (1998) opozarja, da je za *fantovski kodeks* značilna nevidnost ranljivosti, Kimmel pa na presenetljivo dejstvo, » ... da je ostal precej trdno v veljavi, kljub velikim spremembam, ki so se zgodile v življenju žensk« (Kimmel, 2010: 29).

Fantovski kodeks je povezan s konceptom hegemonne moškosti (Connell, 2005), tj. orientacijskim vzorcem za moške, ki pa ga ni lahko uresničevati. »Toda večina moških z njegovo hegemonijo pridobi, ker imajo koristi od patriarhalnih dividend, dosežejo prednost, ki jo moški na splošno imajo od vsesplošne podreditve žensk.« (Connell, 2005: 79) Hegemonija je povezana s kulturno prevlado in v tem okviru z nadvlado in podrejanjem določenih skupin moških. V realnem življenju se občutek upravičenosti do nadvlade in moči ne more uresničiti, zato se » ... mladi moški čutijo ogoljufane – in jezne –, ker nagrada, povezana z močjo, ne pride takoj. Vse razočaranje v zvezi s tem izrazijo z nasiljem. Besnost je način premoščanja občutkov ponižanja in obnovitve upravičenosti.« (Kimmel, 2009: 55)

Zdi se, da je vzpostavitev hierarhičnega reda med fanti pomembna poteza diferenciacije. Heteroseksualnost, bela koža in ekonomski uspeh so značilni za najvišjo stopnjo v hierarhiji, medtem ko so druge moškosti (na primer tiste, ki so povezane z migrantskim ozadjem) podrejene, a so v hegemonih odnosih vseeno pomembne (Connell, 2005). V procesu socializacije fantje po navadi sprejmejo in privzamejo ospoljene attribute, s čimer reproducirajo in krepijo hegemono moškost (Scambor in Kurzmann, v tisku; Stuve, 2014).

Nasilje nima pomembne vloge samo za dominantne moškosti, ker z njim podrejajo druge oblike, temveč podrejene moškosti pogosto same – v smislu kompenzacije za moškost – ravnajo nasilno, da si zagotovijo položaj moči. Številni fantje so v položaju, v katerem nimajo nikakršne možnosti, da bi se uvrstili na najvišjo stopnjo hegemonne moškosti, zato so prisiljeni razviti lastne in alternativne vzorce moškosti, ki se lahko izkažejo za problematične ali pa lahko za večino družbe veljajo za prestopništvo. Spindler (2006) je opravil biografske raziskave mladih moških v nemških zaporih in ugotovil, da tisti mladi moški, ki jim sprejete oblike moškosti niso dosegljive, poudarjajo telesne in k nasilju nagnjene oblike moškosti – toda te alternativne oblike moškosti pogosto vodijo v odklone in v zapor. Poglobljena analiza njihovih življenjskih razmer je omogočila temeljitejše razumevanje razlogov za nastanek k nasilju nagnjenih vzorcev moškosti. Čeprav so se zdele življenjska pot in možnosti za izobraževanje v otroštvu teh mladih moških razmeroma odprte, so se te razmere v poznejših letih zožile in zaprle: postopoma se je ožil dostop do izobraževanja in dela, kar je omejilo njihove življenjske perspektive in vodilo v prestopništvo kot način spopadanja z omejitvami (Spindler, 2006).

V državah, kjer so v soodvisnosti nizek družbenoekonomski status, nizka

izobrazbena raven in migrantsko ozadje iz nezahodnih držav, se od nedavnega pojavljajo specifični problemi. Toprak (2015) je pokazal, da lahko nekateri fantje in mladi moški v nepriviligiranih socializacijskih razmerah razširijo prestopniške kode sprejemanja in priznanja s tradicionalnimi verskimi prepričanji in ideološkimi stališči, ker jim te strukture moškosti določajo orientacijo in krepijo občutke samozaupanja.

Nasilje v heteroseksualnih odnosih

Eno najpomembnejših področij neenakosti med spoloma je nasilje moških nad ženskami v zasebni sferi. Po številnih podatkih držav članic EU, ki so bili objavljeni v *Raziskavi o vlogi moških pri enakosti med spoloma (Study on the Role of Men in Gender Equality)*, od 69 do 96 odstotkov *intimnopartnerskega nasilja* povzročijo moški nad ženskami (Scambor, Wojnicka in Bergmann, 2013). Medtem ko nekatere raziskave o razširjenosti intimnopartnerskega nasilja na prvi pogled kažejo proporcionalno simetrično razdelitev ženskih in moških žrtev nasilja v intimnih odnosih (na primer Heiskanen in Ruuskanen, 2011; Kapella in dr., 2011; Watson in Parsons, 2005), so številne druge raziskave pokazale drugačno sliko: ženske so pogosteje izpostavljene nevarnemu in sistematičnemu nasilju v intimnih odnosih kot moški (na primer Forschungsnetz Gewalt im Geschlechterverhältnis (GiG-net), 2008; Kimmel, 2002; Scambor in dr., 2013) –, kar velja za fizično, spolno in psihično nasilje. Dejansko ne obstaja družba, v kateri bi lahko s poglobljenimi analizami ugotovili simetrijo med moškimi in ženskimi žrtvami intimnopartnerskega nasilja (Scambor in dr., 2013). Na ravni kvantitativnih podatkov bi bilo mogoče spolno simetrijo intimnopartnerskega nasilja v heteroseksualnih odnosih utemeljiti samo tako, da bi nedi-ferencirano obravnavali vsa nasilna dejanja, torej, če ne bi upoštevali njihove silovitosti, pogostnosti in posledic. V raziskavah razširjenosti so družbeni fenomeni do določene mere zreducirani na kvantitativne podatke. Pri proučevanju nasilja bi to pomenilo, da zelo visoka stopnja redukcije skrči podatke o izkušnjah nasilja s strani partnerja na dihonomno raven da/ne, ne glede na silovitost, pogostost, posledice in kontekst; na primer, pri fizičnem nasilju moških se upiranje žensk obravnava kot nasilno dejanje, kar poveča delež žensk storilk. Zato potrebujemo kvalitativne raziskave, ki dopolnjujejo kvantitativne raziskave o razširjenosti intimnopartnerskega nasilja, saj nam pomagajo razumeti fenomene v ozadju takih podatkov (na primer Hester, 2009).

Čeprav najbolj razširjen vzorec intimnopartnerskega nasilja govori o moškem kot najpogostejšem storilcu in ženski kot najpogostejši žrtvi, je slika bolj kompleksna. Obstajajo primeri intimnopartnerskega nasilja, ko so glavne žrtve moški, glavni

storilci oziroma storilke pa so moški partnerji ali ženske partnerke.¹ Če te redke primere zanikamo, nanje preprosto pozabimo ali jih izpustimo iz javne razprave, izgubimo tudi temelj za razvoj ustreznih podpornih struktur za žrtve.

Še več, če ne govorimo o tisti konstelaciji intimnoperskega nasilja, v kateri so ženske glavne storilke, moški pa glavne žrtve, pomagamo antifeminističnim aktivistom pri njihovem sprevačanju argumentov in izkoriščanju nezadostne pozornosti za moške žrtve intimnoperskega nasilja za trditev, da so v današnjih družbah pravzaprav moški diskriminirana družbenospolna skupina. To je pogosto uporabljen argument v antifeminističnem diskurzu, ki se sklicuje na družbenospolno simetrijo intimnoperskega nasilja, ali da so večinoma moški žrtve ženskih storilk (na primer Scambor in dr., 2013). V javnem govoru o intimnoperskem nasilju je treba poudariti, da obstajajo različne konstelacije storilcev in žrtv – toda da bi se izognili občutku, da je razširjenost teh konstelacij povsem enaka, je treba predložiti številke.

Ne nazadnje, nadaljnja diferenciacija koncepta intimnoperskega nasilja je potrebna in uporabna zaradi nudenja specificirane podpore (na primer, pri intimnoperskem nasilju v homoseksualnih parih ali obojestranskega nasilja v heteroseksualnih odnosih; gl. Kelly in Johnson, 2008). Ker se primeri, ko so moški glavne žrtve in ženske glavne storilke intimnoperskega nasilja, ne skladajo s družbenospolnimi pričakovanji v družbi (Fjell, 2012), se žrtve težko odločijo za iskanje podpore in zaupanja. Zato je zelo pomembno, da so raziskave, politika in socialne službe pozorne tudi na vse te konstelacije ter zagotovijo ustrezno podporo žrtvam, spodbujajo izboljšanje terapevtskih struktur za storilce oziroma storilke in preprečijo delovanje v korist antifeminističnega gibanja, za katerega je manko te pozornosti dokaz, da je spolna diskriminacija pravzaprav nasprotna, kot v resnici je.

Viktimizacija moških: primer spolne zlorabe fantov

V javnih razpravah o nasilju se pozablja na različne teme ali pa se o njih pre malo razpravlja; na primer, dolgo se ni govorilo o dečkih in deklicah kot pričah intimnoperskega nasilja (gl. Kavemann in Kreyssig, 2006). Enako velja za spolno zlorabo fantov. Javna razprava o spolnem nasilju v (pogosto cerkvenih in državnih) institucijah se je začela šele nedavno – po navadi tedaj, ko prvi učenci iz internatov razkrijejo svoje izkušnje spolnega nasilja (na primer Dehmers, 2011).

Po raziskavah razširjenosti je od štiri do osem odstotkov dečkov in fantov prizadetih zaradi spolnega nasilja (Bange, 2007; Stoltenborgh in dr., 2011) v

---

¹ Omeniti moramo tudi druge konstelacije, na primer intimnopersko nasilje ženske nad žensko v homoseksualnem razmerju; vpletenost drugih družbenih spolov, ne samo moškega in ženske; in primere, ko je v zvezo in intimnopersko nasilje vpletenih več ljudi.

različnih okoliščinah (na primer v družini, šoli, prostem času). Raziskave o procesih razkrivanja kažejo na pomen družbenospolne dimenzije, saj je med dečki in mladimi fanti stopnja razkrivanja spolnih zlorab nižja kot med deklicami in dekleti (Pribe in Svedin, 2008). Zdi se, da se moški, žrtve spolnega nasilja, v procesu razkrivanja srečujejo s specifičnimi težavami: javni diskurzi o spolnem nasilju niso bili pozorni na moške žrtve, temveč so bolj kot ne krepili heteronormativni koncept spolnega nasilja (tj. konstelacijo moškega storilca in ženske žrtve). Zato spolno nasilje ostaja področje, ki ne namenja pozornosti dečkom in mladim fantom. Otroci in mladina imajo zelo malo informacij o spolnem nasilju in o njem raje ne govorijo med sabo (Mörchen, 2014). To se sklada s hegemonimi predpostavkami o moškosti (superioren, trden, heteroseksualen) – viktimizacija in nemoč dečkov in mladih fantov sta z njimi v protislovju in zato obrobna zlasti v razmerju do moškega storilca (Lenz, 2014; Rieske, 2016; Scambor in dr., 2016; Sorsoli in dr., 2008). Poleg tega tovrstne moške norme ovirajo razkritje spolne zlorabe, ker omejujejo izražanje čustev, ki je neizogiben del procesa razkrivanja (Easton in dr., 2014). V številnih primerih te norme moškosti povzročajo čustvene ambivalence in pričakovane družbene reakcije, ki vodijo v najbolj sprejemljivo alternativo: vztrajanje v molku. Predvsem mladi fantje se bojijo družbene reakcije, ki bi jim lahko pripisala homoseksualnost, nemoškost ali potencialno storilstvo spolnega nasilja (Mosser, 2009) – novejša raziskava kažejo, da se po razkritju spolne zlorabe prej pričakovane reakcije pogosto uresničijo (Scambor in dr., 2016; Mörchen, 2014). V teh procesih se reproducirajo tipična družbenospolna razmerja (Jungnitz in dr., 2007): o izkušnjah nasilja nad dečki in mladimi fanti kakor tudi odraslimi moškimi se bodisi molči – ker velja, da povzročajo sramotno škodo normam moškosti – bodisi se jih normalizira in uvrsti v heteronormativne vzorce. Hinz (2011) je pokazal, da se spolno nasilje dojema različno in je odvisno od družbenega spola storilca oziroma storilke: spolno nasilje storilk pogosto obvelja za zgodnjo seksualno izkušnjo in uvajanje v spolnost, poleg tega pa številni ljudje celo dvomijo, da bi ženske sploh lahko spolno zlorabile fante.

Sklep

V znanosti in javnosti se že dolgo in upravičeno razpravlja o dejstvu, da večino intimnopartnerskega nasilja povzročijo moški in fantje. Raziskave, politike in praksa so osredinjene na moške storilce in ženske žrtve (otrokom se do nedavnega ni namenjal pozornosti). V resnici je tako stanje resen družbeni problem in pomeni kršitev človekovih pravic. Številne države še vedno nimajo vzpostavljene ustrezne podpore za žrtve in tudi primernih programov ne, v katerih bi storilce učili nenasilnega vedenja in ravnanja.

Če hočemo kompleksneje kot danes obravnavati medsebojni preplet družbenega spola in nasilja, moramo premagati osredinjenost na moško nasilje

nad ženskami in upoštevati tudi druge oblike nasilja. Denimo, izrazito *družbenospolnega vidika* nasilja *med* moškimi vse do danes nismo obravnavali v zadostni meri. Nasprotno, določene vrste nasilja zlasti v javnem prostoru med moškimi in mladimi fanti še vedno veljajo v javnosti za normalne (Hagemann-White, 2004), dojemajo se kot postranska škoda, ko se moški razvrščajo v hierarhije ter vzpostavljajo in ohranjajo moškosti v okviru družbenospolne ureditve (Connell, 2005). Koncept spolno pogojenega nasilja moramo uporabljati v širšem pomenu zato, da poudarimo vpliv, ki ga ima vloga družbenega spola na nasilje, obenem pa tudi moškim nanizamo še en dober razlog več za spremembo družbenospolnih ureditev. V naših družbah večino hudega fizičnega nasilja povzročijo moški, toda zaradi razširjenosti nasilja moških nad moškimi v javnosti spadajo moški tudi med glavni- no žrtev. Z vidika hegemone moškosti je ta oblika nasilja močno ospoljena in visoki davek, ki ga plačajo moški sami, je lahko motivacija zanje, da se zavzamejo proti obstoječim družbenospolnim ureditvam in pomagajo zgraditi nove. Obetavna pot v to smer je promocija kompleksnih oblik prodružbenih praks moških, kot kaže tudi razprava o *skrbnih moškostih (caring masculinities)* (Elliott, 2016; Scambor in dr., 2015).

Če koncepta spolno pogojenega nasilja ne bomo uporabljali v njegovem polnem obsegu, lahko prezremo moške žrtve nasilja in s tem povezane vloge družbenega spola. Na specifično moških socializacijskih poteh se fantje naučijo, da vloga žrtve ni združljiva s spoštovano obliko moškosti; občutki sramu in strah, da bi jih drugi imeli za nemoške, jih prisilijo k molku o svojih izkušnjah (spolnega) nasilja. Posledično je malo verjetno, da bodo razkrili svoje izkušnje in iskali ter našli pomoč, kar jim lahko pozneje povzroči resne težave. Tako je družbeni spol povezan z nasiljem, ki ga doživijo ti fantje, čeprav je razmerje moči v teh primerih pogosto povezano s starostjo ali avtoriteto v institucijah.

In nazadnje, preozko dojetje pojma intimnopartnerskega nasilja ne upoš- teva tistih primerov, ko so ženske glavne storilke (nad svojimi partnerji ali partner- kami). V heteroseksualnih odnosih tako (glavne) ženske storilke kot moški (glavne) žrtve razkrivajo prakse, ki se ne skladajo z obstoječimi družbenospolnimi pričako- vanji. Postavlja se vprašanje, ali koncept spolno pogojenega nasilja še vključuje te primere ali pa potrebujemo še širši koncept, ki bo vključeval vsako konstelacijo intimnopartnerskega nasilja, povezano z družbenim spolom. Vsekakor je pomemb- no boljše razumevanje takih paradoksalnih konstelacij intimnopartnerskega nasil- ja in vloge družbenega spola v njih, prav tako je pomembno tudi temeljitejše razumevanje specifičnega razmerja moči v teh primerih, saj je šele tako mogoče zgraditi primerno podporo za moške žrtve in ženske storilke. Podporni sistemi v naših družbah namreč morajo zaščititi vsako posamezno žrtev in ji pomagati ne glede na družbeni spol, razred, etnično ozadje, spolno usmerjenost ali katero koli drugo kategorijo (na primer, za Združeno kraljestvo gl. Hester in dr., 2012). Enako velja za vse storilce: Naloga rehabilitacije ni samo delo z njimi v smeri spreminjan- ja vedenja, temveč tudi preprečevanje nadaljnjega nasilja (vključno s škodljivimi

posledicami za otroke, ki so priče ali pa žrtve nasilja ne glede na to, kdo je glavni storilec ali žrtev). Če imajo naši koncepti in podporne strukture mrtve kote, jih je treba upoštevati pri nadaljnjem razvoju teorije in prakse.

Prevod: Nina Kozinc

Literatura

- BANGE, DIRK (2007): *Sexueller Missbrauch an Jungen. Die Mauer des Schweigens*. Göttingen: Hogrefe.
- BOURDIEU, PIERRE (2001): *Masculine Domination*. Cambridge: Polity Press.
- EASTON, SCOTT D., LEIA Y. SALTZMAN IN DANNY G. WILLIS (2014): "Would You Tell Under Circumstances Like That?" Barriers to Disclosure of Child Sexual Abuse for Men. *Psychology of Men & Masculinity* 15(4): 460–469.
- CONNELL, RAEWYN W. (2005): *Masculinities* (2. izd.). Cambridge, UK: Polity Press.
- DEHMERS, JÜRGEN (2011): *Wie laut soll ich denn noch schreien? Die Odenwaldschule und der sexuelle Missbrauch*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Verlag.
- ELLIOTT, KARLA (2016): Caring Masculinities. Theorizing an Emerging Concept. *Men and Masculinities* 19(3): 240–259.
- FJELL, TOVE INGEBJØRG (2012): "Women Are Free to Rampage as Much as They Like ..." About Men Who Suffer Intimate Partner Violence at the Hands of Female Partners. *Ethnologia Scandinavica* (42): 123–132.
- FORSCHUNGSNETZ GEWALT IM GESCHLECHTERVERHÄLTNIS [GIG-NET] (2008): *Gewalt im Geschlechterverhältnis. Erkenntnisse und Konsequenzen für Politik, Wissenschaft und soziale Praxis*. Opladen: Verlag Barbara Budrich.
- HAGEMANN-WHITE, CAROL (2004): Brückenschläge zwischen den Geschlechtern und den Generationen in einer gespaltenen Gewaltdiskussion. V *Gewalt im Leben von Männern und Frauen – Forschungszugänge, Prävalenz, Folgen, Intervention*. Kongressbericht, 13–20. Berlin: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Dostopno na: <http://www.wibig.uni-osnabrueck.de/download/kongressbericht-gewalt-im-leben-von-maennern-und-frauen,property=pdf.pdf> (10. februar 2016).
- HAGEMANN-WHITE, CAROL (2008): Vorwort. V *Gewalt im Geschlechterverhältnis. Erkenntnisse und Konsequenzen für Politik, Wissenschaft und soziale Praxis*, Forschungsnetz Gewalt im Geschlechterverhältnis [GiG-net] (ur.), 7–10. Opladen: Verlag Barbara Budrich.
- HEISKANEN, MARKKU IN ELINA RUUSKANEN (2011): *Men's Experiences of Violence in Finland 2009* (Publication Series No. 71 of the European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations, HEUNI). Helsinki: HEUNI.
- HESTER, MARIANNE (2009): *Who Does What to Whom? Gender and Domestic Violence*

- Perpetrators*. Bristol: University of Bristol in Northern Rock Foundation.
- HESTER, MARIANNE, EMMA WILLIAMSON, LINDA REGAN, MARK COULTER, KHATIDJA CHANTLER, GEETANJALI GANGOLI, REBECCA DAVENPORT IN LORRAINE GREEN (2012): *Exploring the Service and Support Needs of Male, Lesbian, Gay, Bi-sexual and Transgendered and Black and Other Minority Ethnic Victims of Domestic and Sexual Violence* (report prepared for Home Office). Bristol: University of Bristol.
- HINZ, ARNOLD (2001): Geschlechterstereotype bei der Wahrnehmung von Situationen als »sexueller Missbrauch«. *Zeitschrift für Sexualforschung* 14(3): 214–225.
- HOLTER, ØYSTEIN G. (2013): Masculinities, Gender Equality and Violence. *Masculinities and Social Change* 2(1): 51–81.
- JUNGNITZ, LUDGER, HANS-JOACHIM LENZ, RALF PUCHERT, HENRY PUHE IN WILLI WALTER (2007): *Gewalt gegen Männer. Personale Gewaltwiderfahrnisse von Männern in Deutschland*. Opladen: Barbara Budrich.
- KAPPELLA, OLAF, ANDREAS BAIERL, CHRISTIANE RILLE-PFEIFFER, CHRISTINE GESERICK IN EVA-MARIA SCHMIDT (2011): *Gewalt in der Familie und im nahen sozialen Umfeld. Österreichische Prävalenzstudie zur Gewalt an Frauen und Männern*. Dunaj: Österreichisches Institut für Familienforschung an der Universität Wien (ÖIF).
- KASSIS, WASSILIS, PACO ABRIL, SABINE BOHNE, MART BUSCHE, MAJDA HRŽENJAK, ŽIVA HUMER, RALF PUCHERT, ALFONSO ROMERO, CHRISTIAN SCAMBOR IN ELLI SCAMBOR (2010): Eltern und Lehrpersonen als Gewalt-Risikofaktoren Jugendlicher. *Psychotherapie Forum* 18(2): 80–88.
- KAVEMANN, BARBARA IN ULRIKE KREYSSIG (UR.) (2006): *Handbuch Kinder und häusliche Gewalt*. Wiebaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- KELLY, JOAN B. IN MICHAEL P. JOHNSON (2008): Differentiation Among Types of Intimate Partner Violence: Research Update and Implications for Interventions. *Family Court Review* 46(3): 476–499.
- KIMMEL, MICHAEL (2002): Gender Symmetry in Domestic Violence. A Substantive and Methodological Research Review. *Violence Against Women* (11): 1332–1363.
- KIMMEL, MICHAEL (2009): *Guyland. The Perilous World Where Boys Become Men*. New York, NY: HarperCollins.
- KIMMEL, MICHAEL (2010): *Boys and School: A Background Paper on the 'Boy Crisis'*. Dostopno na: <http://www.sweden.gov.se/content/1/c6/14/91/69/04632432.pdf> (9. oktober 2016).
- KRUG, ETIENNE G., LINDA L. DAHLBERG, JAMES A. MERCY, ANTHONY B. ZWI IN RAFAEL LOZANO (2002): *World Report on violence and health*. Geneva: World Health Organization.
- LENZ, HANS-JOACHIM (2014): Wenn der Domspatz weiblich wäre ... Über den Zusammenhang der Verdeckung sexualisierter Gewalt an Männern und kulturellen Geschlechterkonstruktionen. V *Sexualisierte Gewalt gegen Jungen: Prävention und Intervention. Ein Handbuch für die Praxis*, P. Mosser in H.-J. Lenz (ur.), 15–40. Wiesbaden: Springer VS.
- MÖRCHEN, VOLKER (2014): »Ich war doch schon immer der Fußabtreter für alle ...«

- Mehrfachbetroffenheit männlicher Opfer sexualisierter Gewalt. V *Sexualisierte Gewalt gegen Jungen: Prävention und Intervention. Ein Handbuch für die Praxis*, P. Mosser in H.-J. Lenz (ur.), 183–209. Wiesbaden: Springer VS.
- MOSSER, PETER (2009): *Wege aus dem Dunkelfeld. Aufdeckung und Hilfesuche bei sexuellem Missbrauch an Jungen*. Wiesbaden: VS Verlag.
- POLLACK, WILLIAM (1998): *Real Boys. Rescuing Our Sons From the Myths of Boyhood*. New York, NY: Henry Holt.
- PRIEBE, GISELA IN CARL G. SVEDIN (2008): Child Sexual Abuse is Largely Hidden From the Adult Society: An Epidemiological Study of Adolescents' Disclosures. *Child Abuse & Neglect* 32(12): 1095–1108.
- RIESKE, THOMAS V. (2016): Junge ≠ Opfer? Zur (These der) Verleugnung männlicher Betroffenheit von sexualisierter Gewalt im pädagogischen Feld. V *Erziehung – Gewalt – Sexualität. Zum Verhältnis von Geschlecht und Gewalt in Erziehung und Bildung*, C. Mahs, B. Rendtorff in T. V. Rieske (ur.), 75–90. Opladen: Barbara Budrich.
- SCAMBOR, ELLI, KATARZYNA WOJNICKA IN NADJA BERGMANN (UR.) (2013): *The Role of Men in Gender Equality – European Strategies & Insights*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostopno na: http://ec.europa.eu/justice/events/role-of-men/index_en.htm (9. oktober 2016).
- SCAMBOR, ELLI, MAJDA HRŽENJAK, NADJA BERGMANN IN ØYSTEIN G. HOLTER (2015): Men's Share of Care for Children and Professional Care. *Studia humanistyczne agh* 14(2): 53–72.
- SCAMBOR, ELLI, ULLA WITTENZELLNER, RALF PUCHERT, THOMAS V. RIESKE, IN BERNARD KÖNNECKE (2016): »... dass die Leute da auch genauer hingucken«. Wie kann die Aufdeckung von sexualisierter Gewalt bei männlichen Kindern und Jugendlichen in der Jugendarbeit gefördert werden? *Sozialmagazin – Die Zeitschrift für Soziale Arbeit* 41(7/8): 60–67.
- SCAMBOR, ELLI IN MICHAEL M. KURZMANN (V TISKU): Intersektionale Zugänge in der Burschenarbeit. Anerkennungspraktiken als Maßnahmen gegen Exklusion und Gewalt. V *Bildung – Intersektionalität – Geschlecht*, S. Kronberger in M. Oberlechner (ur.). Innsbruck: StudienVerlag.
- SPINDLER, SUSANNE (2006): *Corpus delicti. Männlichkeit, Rassismus und Kriminalisierung im Alltag jugendlicher Migranten*. Münster: Unrast-Verlag.
- STUVE, OLAF (2014): »Geht es nicht eher um ...?« Intersektionale Ambivalenzen in der Gewaltprävention und Antidiskriminierungspädagogik. V *Jugendhilfe und Intersektionalität*, N. von Langsdorff (ur.), 229–248. Opladen/Berlin/Toronto: Budrich UniPress Ltd.
- SORSOLI, LYNN, MARYAM KIA-KEATING IN FRANCES K. GROSSMAN (2008): "I Keep That Hush-Hush": Male Survivors of Sexual Abuse and the Challenges of Disclosure. *Journal of Counselling Psychology* 55(3): 333–345.
- STOLTENBORGH, MARIJE, MARINUS H. VAN IJZENDOORN, EVELINE M. EUSER IN MARIAN J. BAKERMANS-KRANENBURG (2011): A Global Perspective on Child Sexual Abuse: Meta-Analysis of Prevalence Around the World. *Child Maltreatment* 16(2):

79–101.

TOPRAK, AHMET (2015): Riskante Ideale von Männlichkeit. *Tagesspiegel*, 22. september (Serie Gender in der Forschung 4). Dostopno na: <http://www.tagesspiegel.de/wissen/serie-gender-in-der-forschung-4-riskante-ideale-von-maennlichkeit/12349972.html> (9. oktober 2016).

WATSON, DOROTHY IN SARA PARSONS (2005): *Domestic Abuse of Women and Men in Ireland. Report on the National Study on Domestic Abuse*. Dublin, Ireland: National Crime Council in association with the Economic and Social Research Institute.